

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Fonetický ústav

doc. PhDr. Jan Volín, Ph.D.

Posudek vedoucího práce
na diplomovou práci Jakuba Kaprála

*Rhythm sensitivity to speech and non-speech stimuli
in musically trained and untrained population*

Analogie mezi jazykem a hudbou jsou občasným námětem debat lingvistů, muzikologů, ale i laiků. Poměrně zřídka je však vzájemný vztah těchto dvou zásadních jevů zkoumán empirickými metodami. I tam, kde je takovéto zkoumání provedeno, se nakonec objevuje více otázek než odpovědí, a to zejména při komparaci výsledků různých postupů. Tato skutečnost je reflexí složitosti daného vztahu, a bohužel také určité nedostatečnosti současných metod výzkumu, případně podmínek k němu. Jakub Kaprál přispívá k dané problematice studií, která je charakteristická vcelku jasným vymezením úkolu a dodržením zásad experimentální praxe. Jeho studie se týká percepční citlivosti posluchačů na rozdíly v rytmické struktuře řečových a analogických neřečových podnětů.

Obsah práce naznačuje logickou stavbu a přehledné dělení – je v souladu s nejrozšířenější konvencí prezentace empirického výzkumu v humanitních vědách (shrnuté např. v metodologické příručce APA). Celkově se práce skládá ze šesti oddílů, z nichž tři jsou ještě dále vnitřně členěny. Je doplněna o přílohy, které umožňují detailnější vhled do metodiky výzkumu. Nechybí ani seznam použité literatury a drobnější formální náležitosti, včetně abstraktu ve slovenském a anglickém jazyce.

Úvod práce (1. Introduction) stručně představuje oblast zkoumání, vysvětluje poslání práce a nastiňuje stavbu textu rozvedením informací uvedených v obsahu. Na tento úvod navazuje již čtivější přehled odborné literatury (2. Theoretical background), v němž diplomant nejprve naskicoval podstatu rytmu a naznačil jeho obecnější význam pro člověka. Ten dokládá citátem Cicerona i zmínkou o velmi moderní studii Ghitzzy a Greenberga. Jinak je pozornost věnována převážně rytmu řečovému, ať už z hlediska typologického, kognitivně psychologického nebo metodologického. Je dobře, že diplomant propojuje obecné jazykové problémy se specifickými poznatky o angličtině. Celkově je možno říci, že ačkoli je výběr informací bezesporu zajímavý, jistě by prospělo jejich explicitnější propojení s experimentem, který tvoří jádro předložené práce. Např. zmínka o p-centrech (oddíl 2.2.2) je nutná pro pochopení diskuse k výsledkům experimentu, ale otázkou je, zda širší záběr (s. 19 – 23) opravdu odpovídá potřebám studie. V tomto smyslu je jasným těžištěm přehledu oddíl 2.3, týkající se shod a rozdílů mezi hudebním a jazykovým kódem. Diplomant ho správně zařadil na závěr teoretické rozpravy (odmyslíme-li si sadu pečlivě formulovaných hypotéz a výzkumných otázek, vyčleněných do oddílu 2.4).

Třetí oddíl se věnuje metodickému postupu při přípravě a provádění experimentu, tedy materiálu, respondentům a testové proceduře. Podrobně popsání metodika výzkumu odpovídá dnešním konvencím: je dostatečně konkrétní na to, aby bylo možno výzkum replikovat. Popis přípravy testových položek na s. 32-35 je dobrým příkladem kompromisu mezi úplností a stručností. Jen u tabulky 2 na s. 34 by stálo za to vysvětlit, co znamená přípona *m* u názvů položek. Diplomant zřejmě předpokládal (a nejspíše správně), že bystrý čtenář význam sám odhalí. Třetí oddíl každopádně ukazuje, že experiment byl připraven velmi důkladně a že byly dodrženy současné zásady percepčního testování, zejména randomizace, desenzitace, částečná inhibice efektu pořadí a zachování jednoty podmínek při testování různých subjektů včetně zácviku. Na tomto místě také považuji za vhodné zmínit, že příprava testových položek vyžaduje i při dnešní rozvinuté technologii nesmírnou trpělivost a soustředění.

Prezentace výsledků je opět systematická a přehledná, čtenář se v textu neztrácí. Autor se nejprve věnuje hrubým výsledkům, postupně pak analyzuje příspěvek různých nezávislých proměnných. Hlavní závislou proměnnou je úspěšnost rozpoznání rozdílu, případně jeho absence. Sledovaná proměnná je posouzena v různých souvislostech a nechybí ani zajímavý pohled na osobní charakteristiky pokusných osob. Grafy jsou opatřeny adekvátními legendami – čtenář není nucen v textu dohledávat informace nutné k jejich pochopení. Možná jen u grafů na obrázcích 6 a 7 by legenda mohla vysvětlit různé odstíny barvy sloupců, aby čtenář nezůstával v nejistotě, zda si věc správně domyslel.

Pro účely obhajoby navrhuji následující témata k diskusi. Na s. 15 dole je zmínka o experimentech Grabeové a Lowové uzavřena větou: *“Due to a considerable overlap between the classes, the results support only a weak distinction between stress-timed and syllable-timed languages.”* Jaká alternativní interpretace výsledku se nabízí ve světle dnešních poznatků, případně ve světle definice rytmu jakožto percepčního jevu? Na s. 24 je citován Ramus (2002), který doporučuje pro zkoumání rytmu odstranit melodický pohyb. Jakým argumentem by bylo možno použít podepřít protinávrh trvající na zachování řečové melodie? A konečně graf na obrázku 17 (s. 48) neukazuje žádnou jednoznačnou tendenci. Jak by bylo možno tento výsledek interpretovat?

Celkově je z předložené práce zřejmé autorovo zaujetí pro empirický výzkum i svědomitý přístup k rešeršním úlohám. Jazyk práce (angličtina) je přijatelný, i když místy, a to zejména ve druhém oddíle, ne zcela obratný a jednoznačný. Příklady uvádím níže v příloze. Určité nedostatky ve výstavbě textu jsou ale vyváženy velmi dobře provedeným a správně vyhodnoceným experimentem. Konstatuji tedy, že diplomová práce Jakuba Kaprála splnila svůj účel a svým obsahem i rozsahem vyhověla požadavkům kladeným na diplomové práce magisterského studia. Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem ji doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení **velmi dobře**.

V Praze dne 29. 8. 2017

.....
doc. PhDr. Jan Volín, Ph.D.

Příloha k posudku DP Jakuba Kaprála

- s. 4 (Abstr) ...on its precise location within the phrase (should be **on their**, i.e., p-centres)
- s. 8 the existence of so-called perceptual centres (should be **the so-called**)
- s. 9 are presented in the chapter 4 (should be presented **in Chapter 4**)
- s. 10 Rhythm describes the temporal organisation (should be perhaps **Rhythm stems from ...**)
- s. 13: These complexities explain that although English has a free word stress, its realization depends on the function of the sentence and intentions of the speaker. (Výše v témže odstavci se píše, že „individual words are marked by a fixed lexical stress“. To jsou velmi nešikovná vyjádření – postrádají jednoznačnost a přesnost.
- s. 14 English has tendency to regulate its rhythm. Tento typ personifikace není pro odborný styl vhodný.
- s. 16 objection is that rhythm metrics they were applied (should be **metrics were applied**)
- s. 24 Ramus et. al (should be Ramus **et al.**)
- Na s. 10 a 26 je uveden týž citát Darwina k původu hudby a řeči. Autor by měl dát najevo, že si tohoto opakování je vědom.
- s. 28 of common mechanisms in language and speech (should be **music and speech**)
- s. 54 was thus contradicted by our results which show (should be **which shows**)